

A LAP ELŐFIZETÉSI ÁRA

Egy évre	6 frt. — kr.
Fél évre	3 „ — „
Negyed évre	1 „ 50 „
Egyes szám ára	6 „
Külföldre egy évre	8 „ — „

Ezen lap megjelenik
hétenként kétszer:
vasárnap és csütörtökön.

SZÉKELYFÖLD.

Közgazdasági, társadalmi és szépirodalmi hirlap.

Hirdetések közlési díja:
minden egy hasábos garmond
sorért vagy annak térfogatáért
4 kr., s minden egyszeri közlés
után 30 kr. bélyegdíj fizetendő.
Nagy és többször közlendő
hirdetményt a kiadóhivatal ár-
kedvezményben részesít.

A „Nyíltér” rovatban
közleendő cikkek soronként
10 kr. díjért közöltenek.

SZERKESZTŐSÉG:

KÉZDI-VÁSÁRHELYTT:

Szabó Albert könyvnyomdájában.

CSIK-SZEREDÁN:

Sprencz György szerkesztő lakásán.

KIADÓ-HIVATAL:

KÉZDI-VÁSÁRHELYTT:

Szabó Albert könyvnyomdájában.

CSIK-SZEREDÁN:

Györgyakab Márton nyomdabérlőnél.

A lap tartalmát illető közlemények a szerkesztőségekben, az előfizetések, hirdetmények, nyíltéri cikkek, stb. a kiadóhivatalokban fogadtatnak el.

Új magyar színház a fővárosban.

Budapest, május 17.

Az ország szívében, a fővárosban, napról napra százával sereglenek a vidékről a kiállítás látogatói; számosan vannak ezek között, kik a fővárost régóta nem látták, s ezek büszke csodálkozással szemlélik azt a nagy haladást, a mit fővárosunk különösen az utóbbi évek alatt tett. A közintézetek egész sora keletkezett az utóbbi évek alatt, s a ki élvezni jött a fővárosba, az ép úgy megtalálja, a mit keresett, mint az, a ki tanulni jött, és számos csarnokot fog az is találni, a ki tanulva akar élvezni s élvezve akar tanulni; s a főváros vendégei között kétségkívül legtöbben lesznek azok, kik a tanulást az élvezettel szeretik összekötni, s ezek a kiállítás díszes pavillonjai mellett színházainkban fogják megtalálni, a mit keresnek.

Sok beszéd tárgyát képezte a kiállítás megnyitása előtt az a kérdés, hogy a kiállítás alatt színházaink mily élvezetet nyújtsanak a hazai és külföldi vendégeknek, s az egész fővárosi sajtó elismerte, hogy e kérdés a lehető legjobb megoldást nyert. A helyett ugyanis, hogy a kiállítás területére nagy költséggel új színházat építettek volna, benn a városban keletkezett egy új magyar színház az által, hogy a díszes, nagy német színházat Feleky Miklós kibérelte magyar előadásokra.

Még mindig élénk emlékezetében van mindenkinek, hogy pár évvel ezelőtt mily nagy vihart keltett a hazai és a németországi sajtóban a gypjuutczai német színház ügye. Magyar részről érelyes hangok emelkedtek, melyek a német színház bezárását követelték s e követelések híre egész Németország magyarfaló sajtóját ellenünk zudította. Akkor e kérdés megoldása elmaradt s csak most, midőn már a kedélyek lecsillapodtak, nyerte meg legjobb megoldását. Feleky Miklós, az ország egyik legkiválóbb művésze, alkotta össze azt a társulatot, mely bevonult a gypjuutczai német színházba Blaha Lujzával, az ország legkedveltebb művésznőjével, élén. Nagy jelentőségű volt ez a bevonulás nemcsak művészeti, hanem társadalmi és politikai tekintetben is. Elhangzott az első magyar szó abban a házban, a melyben eddig idegen muzsának hódoltak a magyarok; az első magyar szó egy Feleky Miklós és Blaha Lujza ajkáról hangzott el, és az első szó meghallgatására az ország trónjának örököse sietett oda abba a színházba, melynek királyi páholya soha királyi sarjadékot nem fogadott magába, míg a német muzsa szólt a csarnokban. Bármily párthoz tartozzék is valaki, lehetetlen el nem ismernie a trónörökösnek és fenséges nejének azt az uralkodónál is ritka és megbecsülhetetlen tulajdonságát, hogy az irodalom és művészet iránt határtalan ragaszkodással viseltetik. S bár teljesen távol tartjuk is magunkat a politikától, lehetetlen eltagadnunk annak a ténynek a nagy horderejét, hogy Rudolf trónörökös és Stefánia trónörökösne minden előleges kérelem, sőt bejelentés nélkül éppen akkor látogatják meg a német színházat, midőn a legelső magyar előadás folyik ott.

Igaz ugyan, hogy a gypjuutczai német színházat Feleky csak félesztendőre bérelte ki magyar előadásokra, s mondhatná valaki, hogy a vállalkozás sikere vagy kudarca magánüzleti dolog; de nagyon csalódik az, ki azt hiszi, hogy itt csupán Feleky szintársulatáról, boldogulásáról, vagy talán Blaha Lujza diadalairól s általában egy félesztendő vendég szerepléséről van szó; itt arról van szó, hogy a gypjuutczai német színházból a német szót ki kell örökre szorítani s teremteni kell egy állandó új házat a magyar fővárosba a magyar színművészetnek.

Sokan egy ország, egy város műveltségét az után ítélik meg, hogy hány temploma s hány iskolája van. A műveltség ismerve közé kétségkívül ép oly joggal felvehetők a színházak is, s egy város civilizációját meg lehet ítélni abból is, hogy hány színháza van.

Fővárosunk rég érezte már egy oly színház szükségét, mely a drámai közep-fajok művelésére szolgálja a nemzeti színház kiegészítését, s Feleky Miklós

és Blaha Lujza leginkább képesek arra, hogy meghonosítsák és terjesszék a magyar népszínművet és a magyar bohózatot. A gypjuutczai színház azon az uton indult el, hogy mindenféle üzleti fogás nélkül, elefántok és akrobaták mutogatása nélkül, csupán irodalmi és művészi eszközökkel hódít közönséget a főváros új magyar színházának. A fővárosi sajtó egyhangú meleg támogatásban részesíti a merész vállalatot; a fővárosi és a vidékről ide rándult közönség fogja majd eldönteni az új magyar színház sorsát.

Porzso Kálmán.

A „Székelyföld” tárczája.

Magyarország.

(Az országos kiállítás alkalmából.)

„Isten, áldd meg a magyart!”
Kölcsy.

Budapestről hirt hoz a szél:
Egész világ rólunk beszél;
Hogy ott fényes, nagy ünnep van,
Király atyánk is jelen van,
És fiával együtt, áldva,
Büszkén mutat szép hazánkra.
Éljen a király!

Budapestről szállong a hír,
Hogy a magyar vigadva sir;
Hogy kik eddig martak, rugtak,
Titkon kigyókövet fujtak:
Most hozsánát zengedeznek
A fitnyált magyar nemzetnek.
Éljen a magyar!

S palotában és kunyhóban
Millió szív áldva dobban...
Hogy a magyar szép hazája
Béke s munka istenháza,
Hol dicsének száll az éghoz:
Magyarország volt, van és lesz!
Éljen a haza!!

Bíró Pál.

Öngyilkosságok az állatok között.

Vannak-e állatok, melyek szántszándékosan megölik magukat, vagy csak az ember nem szomorú előjoga az öngyilkosság? Ez a kérdés alaposabb vizsgálatot igényel, mint a minőben eddig részesült. Itt egy részről állítják, hogy az állatokról az öntudatos öngyilkossághoz szükséges tulajdonságokat föltételezni lehetetlen, és más részről, hogy a teljesen beszámítható állapotban levő ember érett megfontolás után véget vehet életének: ezzel nem felelünk meg arra a kérdésre, hanem csak annál élesebbé tesszük azt. Ha továbbá egyes megfigyelők saját szemükkel látnak állatokat, melyek magukat kivégezik s ezért minden habozás nélkül nem kizárólag az embernél sajátos életmegrövidítési módnak nyilvánítják az öngyilkosságot: ép úgy hajlandók vagyunk ellentmondani nekik, mint amaz életvidor optimistáknak, kik minden öngyilkost kivétel nélkül örülnék nyilvánítanak.

Az elfogulatlan vizsgáló nem szokott figyelembe venni ily állításokat mindaddig, míg biztosan megállapított tények nem hozhatók fel támogatásukra. Preyer német természetbúvár azonban legközelebb tüzetes vizsgálat alá vette különböző állatok magatartását egészen szokatlan, azoknak meg nem felelő föltételek között, s teljesen új szem-

pontból fogta fel azt a tényt, hogy az állatok megölik magukat. Ennek rövid kifejtése — azt hisszük — nem lesz érdektelen, egy részről az elterjedt téves felfogások megszüntetése szempontjából, valamint azért is, hogy esetleg újabb vizsgálódásokra szolgáltatson alkalmat.

Mindenek előtt megcáfolja Preyer a régi s gyakorta ismételt elbeszélést a hü kutyáról, mely ura halála után ennek sirjára fektet, minden táplálékot visszautasított s éhenveszett. Itt nem forog fenn öngyilkosság. Mert — úgy mond — ha az állat életuntságból föltette volna magában, hogy véget vet életének, tudnia kellett volna, hogy táplálék nélkül nem élhet. De hogyan bírhat az eb ily tapasztalással? Teljes lehetetlen, hogy tudja az eb, miszerint huzamos koplalás után szükségképpen be kell állania a halálnak.

Az mindenesetre áll, hogy az eben gazdájának elhalála vagy más helyre költözése folytán, magára maradván, a bánat egy neme, majd erős levertség vesz erőt; mert minden, mi őt eddig földerítette, megszűnt, minden örömeinek forrása kiapadt. Ez és a hosszas várakozás levertséget, buskomorságot szül az állatnál, mely étvágyától is lassankint megfosztja, s végül elerőtlenedés folytán kimulik. Öngyilkosságról tehát nem lehet itt szó. Itt egyszerűen csak az agyműködés van megtámadva, melynélfogva az előbb izletes

eledel most nem tűnik fel többé az állat előtt kívánatosnak.

Ugyanigy áll a dolog az állatkertekben és állatseregletekben hosszas koplalás után elerőtlenedett állatok elpusztulásával is. Nem a honvágy öli meg őket, hanem egészen új környezetbe helyezésük, életföltételeiknek hirtelen megváltozása, a korábbi öröndetes benyomások elmaradása zavart idéz elő az agy-ideg izgatottságának korábban megszokott és normalis lefolyásában. Ez ideg-izgatottsághoz tartozik első sorban az érzelmi szervek s különösen a szaglási, izlési és látási idegek, melyek tetszetős színben tüntették föl a megszokott táplálékot, ha az éhség jelentkezett. Az éhség most is beáll, mint annak előtte, de hatása a sensoriumra az agyban egészen más, mert ez a korábbi érzelmi benyomások elcsúszása folytán megváltozott.

Ily esetekben nem lehet öngyilkosságról beszélnünk. Ugyanez áll mindazokról az esetekről, midőn egyes állatok a mélységbe ugorva elvesznek. Ha ilyen és más hasonló eseteknek ép úgy, mint az állatok esetleges önmegsemmisítésének esés és méreg által semmi közük az emberek önkényű öngyilkosságával. Vannak más nemei az állatok önelvesztésének, melyek a legszorosabban megegyeznek látszanak az emberekével. Mindenek előtt a skorpió megmérgezését saját

Történeti visszapillantás.

(Az országos kiállítás alkalmából.)

„Emlékezzünk régiekről.”

Irta: Radányi József.

(Folytatás.)

Décsy e levél tartalma fölött, melyet Pray után (Annal. Reg. Hungar. L. III. pag. 124.) lefordítva közöl, keble hazafias felháborodásában imígy kiált fel: „Méltó, hogy minden igaz keresztény azon napot, melyen Orbán pápa e tilalmazó parancsolatot kigondolta és kiadta, zsákba öltözve és hamuba ülve meggyásolja, méltó, hogy azt a tentát és pennát, melyekkel az iratott, megátkozza!”

Mily hiába való átkozódás! Hiszen ha Lajos király segítségével az osman hatalom egy időre feltartóztatható lett volna is, az áradat később még is csak gátat tört volna. Példa erre I. Napoleon, kit I. Sándor császár egy kiáradt folyamhoz hasonlított, melynek — ugymond — csendes lefolyását bevégni kell. Miért nem birták a coalitionált európai hatalmak ezen folyam kiöntéseit meggátolni? Vagy miért nem tartóztatták fel Európa polgárosodott népei a hun, s később Magyarországi lakói a tatár-áradatot? Ama szerencsétlen levél hozta volna tehát Magyarországot nyakába a 145 éves török igát; ilyen gondolat csakis egy a pápaság irányában elfogult agyban fogaszthatott meg. Hanem azt bezzeg, a történeti hűség rovására, merőben elhallgatja, hogy ugy Bécsnek 1683-ban a török ostromzár alóli fölmentése, valamint Buda várának 1686-ban történt szerencsés visszafoglalása első sorban XI-dik Ince pápa érdemeül tudható be, ki, mint az egész üdvös mozgalom szellemi intézője, az emlékezetes hadviselés főrugója s egyszerűsmind jelentékeny anyagi támogatója, minden erejéből azon vala, hogy mentől több keresztény államot bele vonjon az e célból megalakult szövetségbe.

Ha Bécs akkor esik, ki tudja mikor ütött volna Magyarország számára a felszabadulás órája! Ugyanazért, midőn Décsy Sámuel Orbán pápát érintett levele miatt oly keményen sújtá, ugyanakkor egyszersmind részrehajlatlanságát bebizonyítandó (habár az események folyamáról oly világos tudomással, mint azt az újabb időbeli kutatások, de kiváltképen a vatikáni levéltárból merített adatok előnkbe tárják, nem bírhatott), legalább általánosságban XI. Ince hervadtan érdemeiről is meg kell vala emlékeznie, annál inkább, mert Tökölly Imre magyar hada a kegyetlen törökkel tartott!

1485-ben Hunyadi Mátyás már 27 év óta uralkodott, s Bécs is neki hódolt. Erdély vajdája ekkor Bátori István

vala (1478—1493-ig), kinek fővezérsége alatt Erdély nemzetei az emlékezetes kenyérmezői győzelmet vívták ki (1479), melynek mámorában — Décsy Sámuel szavai szerint — „az ütközet helyén heverő török dög-testekből készített asztalokon ettek, ittak s vigadtak. Kinizsy Pálra kerülén a sor, ő sem vonogatta magát attól, hanem nagyot ugrván, egy előtte heverő török nagy dög-testet fogaival a földről fel emelt és azzal kerekbe forogván, herkulesi táncza által nem nevetséget, hanem valóságos bámulást szerzett a jelen való nézőkben”. Mint tudva van, a csatát Kinizsy társvezér döntötte el a legválságosabb perczben érkező segélyével.

Mátyásnak harcban és békében egyaránt dicső tetteiről, fényes udvartartásáról, a fekete seregéről (Nigra Corvini legio), híres könyvtáráról stb. bizonynyal mindenki sokat és büszkeséggel olvasott, ugy — fájdalom — arról is, hogy vele a nemzet dicsősége sok időre sirba szállt.

(Vége következik.)

Radányi József.

Közmívelődés lámpafénynél.

Maros-Vásárhely, 1885. május 15.

A magyar közmívelődés előmozdításának, a magyar nyelv megkedveltetésének és terjesztésének kétségtelenül egyik leghathatósabb eszköze a magyar színművészet, s hiszszük, hogy a magyar közmívelődési egyesület a magyar színügy támogatását is főczéljai közé fogja sorozni.

Maros-Vásárhely városa és vidékének lelkes lakossága mindig is örömmel karolta fel Thalia vándor apostolait s ezek itten évenként néhány hónapig biztos és kellemes ott-hont találtak.

Ámde a magyar színművészet muzsájának mégis mindez ideig nincsen városunkban állandó temploma s idegen portán áldozunk neki. Reméljük azonban, hogy már nem sokáig. Mert miként elapok olvasói előtt tudva van, városunkban a mult évben színpártoló egyesület alakult, s ennek eddigi sikeres működése biztos reményt nyújt arra, hogy az eléje tűzött célzt, városunkban magyar nemzeti színház építését, a közel jövőben el fogja érni.

Alig félévi működése alatt már is huszezer forintot meghaladó alapítókét gyűjtött össze s minden igyekezetét oda fordítja, hogy a kétkedést, közönyösséget legyőzze, az egyesület működése iránt bizalmat keltsen fel s a város és vidékének különben minden jó és nemes iránt fogékony polgárait és polgárnőit hazafiai áldozatokra bírja.

Azon lankadatlan buzgóság, a melyet ezen egyesület kifejt, kétségtelenül sikert kell hogy

eredményezzen; be kell teljesülni a költő szavának: Tudod-e, az erő micsoda? Akarat, mely előbb vagy utóbb, de diadalt arat.

Ezen egyesület létesítése és eredményes működése körül kiváló elismerés illeti annak elnökét br. Bánffy Zoltán főispánt, ki minden városi és megyei, társadalmi, nemzeti és kulturális mozgalom lelkes és buzgó előharcosa s ezen egyesület körül is sok érdeme van. Méltó társa ebben magas műveltségű és nemes lelkületű neje szül. gr. Teleki Eliz ö nagysága, ki a magasabb körökben igyekszik a magyar színügypártolás iránt kellő érdekeltséget kelteni s alapító tagok megnyerésében fáradhatlan buzgóságot fejt ki.

Teljes elismeréssel kell továbbá adoznunk ifj. br. Szentkereszty Zsigmond kir. ítélőtáblai elnöki titkárnak, ezen egyesület alelnökének s életető lelkének, ezen minden ízében ősi székely hazafiai érzelmektől áthatott lelkes, ügybuzgó, fáradhatatlan fiatal főurnak, ki városunk minden hazafias és kulturális mozgalomában egész odaadással részt vesz s magas műveltsége, finom tapintata, nemes ízlése, pártatlan igazságossága és az akadályok miatt nem csüggedő kitartó erélye által kiváló szolgálatokat tesz a közügynek.

E kijelentéseinket — hisszük — senki sen fogja kétségbe vonni, hanem mindazok velünk egy nézetten fognak lenni, a kik a nemes báró tevékenységét a dalegyelet, a torna-egyesület s színpártoló egyesület körül figyelemmel kísérték, mert ezen két utóbbi egyesület megteremtése s virágzása s az előbbinek magasabb pártfogásban részesítése körüli érdemei elvitathatlanok.

De különösen nagy jelentőséggel bír azon eredmény, melyet a színpártoló egyesület létesítése s működése által elért.

A lefolyt téli színi évad fényes bizonyosságot nyújt erre. A közönség kényelmére, igényei kielégítésére — melyek eddig egészen a mindenkor színtársulat szeszélyeinek voltak kitéve — mindaz megtörtént, a mi az adott viszonyok mellett csak emberileg lehetséges volt, s ezáltal a közönség színházlátogatási kedve nagy lendületet nyert.

És hogy ez a színtársulat eltávoztával is fenntartassék s a főczél: az állandó nemzeti színház létesítése, a megvalósításához egy lépéssel közelebb vitessék, elhatározta a nemes báró műkedvelő-társulat létrehozását s a színügypártoló egyesület, de különösen a jótékony nő-egyesület, veres kereszt egyesület és „Székely leányárvaház” lelkes bizottságainak segélyével létre is hozta.

Mily sok nehézséggel, mennyi előítélettel kellett megküzdeni, míg az előadás személyzete összeállított, annak ecsetelése megszerte tulhaladná e rövidre szabott tudósítás keretét; s csak azt kívánjuk felemlíteni, miszerint itt még a nemes báró kitartó erélye is hiába való lett volna, ha az említett

virágzó nő-egyesület ügybuzgó, lelkes elnöknői és bizottsági tagjai, városunk fáradhatlan és áldozatra kész honleányai, nem lettek volna segítségére s ők női gyöngédséggel, tapintattal, ismételt és ismételt felvilágosításokkal s meg nem szűnő szívóssággal a cél valóstítása iránt, nem tették volna lehetségessé az ügy létesítését.

Elismeréssel kell adoznunk buzgó honleányainknak egytől egyig; de legyen szabad név szerint is kiemelnünk a jótékony nő-egyesület és a nemes ügy védelmében soha ki nem fáradó elnöknőjét Máriaffy Albertné gróf Bethlen Luiza ö nagyságát, e kiválóan nemes érzelmű főúri nőt, ki a bizottsági gyűléseken személyesen elnökölt, javasolt, buzdított, felvilágosított s igen sokakhoz személyesen is elfáradott s egykezezt a nemzeti kulturális cél érdekében közreműködésre megnyerni.

Igy jött létre az első műkedvelői előadás folyó évi május 9-én este és a második — közkívánatra — s ujjolag zsufolt ház előtt ugyanaz a két vigjáték tegnap május 14-én; mindkét előadás várakozásunkat minden tekintetben felülmuta; mert habár a közreműködők intellektualis niveauja s ügybuzgósága sokat engedett is remélni, de az az ott-honosság, a melylyel a világot jelentő deszkákön mozogtak, az a meglepően jellemző kidomborítása azon alakok sajátosságainak, a melyeket ábrázoltak, önkénytelenül a meglepetés kifejezését csalta ajkainkra.

Két vigjáték adatott elő: Premaray „Robin orvos”-a Egresi Béni fordításában és Dobsa Lajos eredeti vigjátéka: „Egy nő, kinek elvei vannak”.

Az előbbiben Gorové Irma (Mari) és Steopoe Josefín (Eva) kisasszonyok s Szabó István (Jackson), Dr. Molnár Gábor (Mallam Arthur) és Sándor Kálmán (Garrieh, Dr. Robin orvos) urak, az utóbbiban pedig Gubodi Sándorné urasszony (Kételyiné), Végh Ilona kisasszony (Betti) és Viski Elek (Osermelyi), Máriaffy Dávid (Marnay), Bedőházy János (Felix), Sándor Kálmán (házmester) s Mihály Gábor (Péter) urak játszottak.

A rendező Bágyoni Szabó Ödön színművész ur volt, ki lelkes műkedvelőinket oktatva s kit az elért szép sikerért teljes elismerésünk illet.

Mindkét darab teljesen sikerült, s hogy műkedvelők játszanak, csak akkor jutott eszünkbe, midőn a színlapra tekintettünk s azon oly egyének neveit láttuk, kikkel naponta baráti körben, társaságokban szoktunk találkozni.

A közönség lelkes műkedvelőinket az őket méltán megilletett kitörő lelkesedéssel fogadta, tapssal, éljenekkel és a virágcsokrok egész özönével, minden jeleivel helyeslésének, meglegedésének, méltánylásának és örömeinek.

Elismerés, dicséret városunk azon lelkes hölgyeinek és férfainak, kik megtörték felépésük által e sokak által kishitőségükben megtörhetlennek tartott utat, kik felvilágosultságunkal fogva teltették magukat az itt-ott mutatkozó társadalmi előítéleteken s részvétük által bebizonyították azt, hogy mily szép és nemes a nemzeti közmívelődés templomához egy-egy fővényszemmel hozzá járulni s segíteni, enyhíteni az inséggel küzdők nyomorát, felszárítani az árván maradt szegény gyermekek könnyeit s türelmével tenni a harcban megsebesült hazafiak s azok segélyre szorult családjaiknak helyzetét.

Hiszszük, hogy városunkban meg van ez által törve azon netán létezhető téves fel-fogás, hogy említett nemes és hazafias célok érdekében műkedvelői előadásokban közreműködni bárkinak is derogálna; hiszszük, hogy a nemes célok érdekében városunk és vidékünk fiatal urai és női készséggel fogják közreműködésüket önként ajánlani és minden nehézség nélkül s általános lelkesedés mellett fognak folytatni a műkedvelői előadások.

Székely góbé.

A fegyenc- és rabmunka az orsz. kiállításon.

Külsőleg egyike a legigénytelenebb kiállítási épületeknek a fegyenc- és rabmunka-csarnok, de tagadhatlanul érdekes annak

fulánkjának szurása által már rég idő óta s Angliában újban is felhozta bizonyítékul arra nézve, hogy az állatok öntudatos öngyilkossággal képesek magukat valamely kétségbeesett helyzetből kiszabadítani.

Sokan egyszerűen tagadták a kényelmetlen tényt, mások csak kételkedtek benne. Most azonban annyi tüzetes és megbízható adat áll rendelkezésünkre kitünő természetbúvárok részéről, hogy a tiszta ténylegességeknek helyességét nem lehet többé kétségbe vonni. A skorpió agyonszurja magát, ha erős fény hatásának van kitéve. Így Biddie angol természetbúvár írja, hogy ő Madrasban egy nagy fekete skorpiót fogott s miután olvasta valahol, hogy a skorpió tüzzel vétetvén körül, meggyilkolja magát, üveg bura alá helyezve szobája ablakában a forró napsugárnak kitéve hagyta az állatot. A fény és a hőség nagy izgatottságra hozta a skorpiót; midőn pedig Biddie egy üveg lencsével hátán összpontosította a napsugarakat, vadul sziszegve kezdett futkározni az üveg burában, s midőn Biddie másodszor is ráterította a lencsét, a skorpió felkunkorította farkát s fulánkját villámgyorsan a saját hátába dőfte, mire félpercz múlva kimult.

A közelebb kimult híres angol természetbúvár Thomson is beszél el hasonló esetet. Ő Olaszországban pohárba tett egy skorpiót s midőn besötétedett, meggyújtott gyertyát

állított a pohár mellé. A skorpió egy ideig vadul futkosott körül a pohárban, végre megállott s farkát felkunkorítva, fulánkjaival kétszer-háromszor saját fejébe szurt s rögtön kimult.

Semmi okom — jegyzi meg Preyer — e tények helyességét kétségbe vonni, de azt hiszem, képes vagyok kimutatni, hogy az önmegsemmisítés ösztöne az állatoknál föl nem tehető, s természetesen magyarázat adható a dolognak.

Az erős fény által elvakított skorpió izgatottsága a legnagyobb hasonlatosságot tünteti föl a molyok és számtalan más éjjeli rovarok amaz ösztönével, mely az ablakban álló lámpa vagy gyertya lángjába kergeti őket. Hogy az ilyen moly öngyilkos, azt senki sem fogja komolyan állítani.

Köztudomásu azonban, hogy erős, szokatlan benyomások a szemre a tökéletesebb állatoknál s magánál az embernél is igen könnyen rendkívül kellemetlen és fájdalmas érzést kelthetnek, mely teljesen megsemmisíti a normális ítélő képességet. Így a skorpió, midőn a fény hatása fájdalmat okoz szemében, vagy a lencse egeti a hátát s futás által nem szabadulhat a fájdalomtól, nagyon természetesen a fájó helyre irányozza fulánkját, hogy a fájdalmat elölje, nem tudván, hogy a fájdalom eltávolításával egyszersmind

saját életét is veszélyezteti, sőt megsemmisíti.

A figyelemre méltó jelenség eme megmagyarázási kísérletének helyességéről meggyőződést akarva szerezni, el kellene fődnünk a skorpió szemeit s úgy tenni azt ki a fény hatásának; akkor nem ölné meg magát, valamint akkor sem, ha a megvilágított térben egy sötét búvóhelyet hagyunk fenn számára.

Egyetlen esetet sem lehet tehát felhozni az állatvilágban, mely önkényes öngyilkosságra engedne következtetni; ez azonban mégsem képez tényleges különbséget az állat és az ember között. Ez utóbbinak az a képességét, hogy öntudatosan meggyilkolja magát, nem lehet általános kriteriumul felállítani az emberiném jellemzésére; mert csak kevés ember bir képességgel ily természetellenes tett végrehajtására s e kevesek közt sem lehet egyetlen egyet sem találni, a ki teljesen beszámítható állapotban oltaná ki életét; az öngyilkos a tett elkövetésének pillanatában minden ellenvetés nélkül beszámíthatatlan állapotban van.

Ennélfogva megszűnik az önkényes öngyilkosság az ember praerogatívája lenni az állatokkal szemben s elmosódik a látszólagos ellentét az ugynevezett önkényes emberi és az akaratlan állati öngyilkosság között.

beltartalma, a mit azon körülmény is igazol, hogy abban mindig igen nagy számu látogató közönség van, s a szakértők azt ismételt szökták megtekinteni.

Valóban meglepő is a munkatermekék azon változatossága, aránylagos tökélye és külső csinja, melylyel a szemlélő e csarnokban találkozik, s bár számlalommal az elbukottak felett, mégis nagy megelégedéssel tapasztalhatjuk, hogy börtöneink ma már nem a tunya tétlenség színhelyei, hanem oly intézetek, a melyekben az elítéltek nagy száma valóóságos pótnyelvlesben részesül.

A kiállított cikkek összesége igen érdekes. Ott látjuk gyűjteményes összeállításban, hogy mily okszerűen üzetik a fűznivelés oly fogházaknál, a hol erre alkalmas talaj létezik, egyéb kézműves foglalkozások meghonosítása pedig lehetetlen. Látjuk azután a kosárfonás legkülönfélébb termékeit is, elkezdve a fekete vesszőből font legdurvább szénhordó kosártól a legfinomabb és szépen színezett női munka- és egyéb diszkosarakig. A közönségesebb kosárfonás leg-több termékeit a kecskeméti kir. ügyészség, a finomabb kosarak közül a legszebbeket a miskolci és ipolyvási kir. ügyészség, valamint a nagy-enyedi orsz. fegyintézet állította ki. Múltó tárgyai a közfigyelemnek a kisujszállási és kalocsai kiválóan szép gyékényfonások is.

Egyszerűbb fa-munkákat igen sikerült minőségben állítottak ki és pedig kádármunkákat az egri kir. ügyészség, a munkácsi és váci fegyintézet. Ez utóbbi különösen szép gazdasági taligákat is mutatott be. Kerti butorokat s kézi mángorlót a zombori kir. ügyészség, egy szép borsajtót a sátorolva-új helyi ügyészség küldött be a kiállításra. Butorneműek nem nagy számmal állítottak ki s ezek közül határozottan a váci orsz. fegyintézet termékei a legtekintélyesebbek. A lipótvári fegyintézet szép kötélverő- és szövészeti cikkekkel dicsekszik. A szamosújvári fegyintézet különféle pokróczokat és darócöszövényeket, a nagyenyedi a mulakatosághoz tartozó cikkekkel, továbbá hajlitott fából készült székeket s pamutszővényeket, az illavai fegyintézet pedig igen szép esztergályozott és faragott famunkákat állított ki. Képvisele látjuk még e csarnokban a kefekötést, szalmakalap-fonást, képeretekhez való lécek előállítását, szabóságot és cipésziséget, kötszővészetet és gyermekjátékok készítését. Az üveges kiállítási szekrényben a márianosztrai női fegyintézet kézi munkái és a kalocsai kir. ügyészség gombkötészetét mutatnak be szép termékeket.

Már ezekből is látszik, mily sokoldalú munka-oktatás folytattatik fegyintézetekben s börtöneinkben, — a szemlélő meglepetéssel tapasztalja, hogy a börtönökben csak a leggyakorlatiabb s oly kézi munkára oktatnak a rabok, a melyekből kiszabadulásuk után viszonyaik közt meg is élhetnek.

Érdekes tanulságul szolgálnak e részben azon feljegyzések, a melyek a tárgyak leg-többjén felvilágosítást adnak az azt elkészített rab korábbi életpályájára iránt. Meglepetéssel tapasztaljuk, hogy e vagy ama szép tárgyat egy oly ember készítette, a ki elítélése előtt család, napzamos, marhahajcsár, üveges tót, vagy más efféle volt, tehát a mesteriséget, a melyben magát kitünteti, csakis a börtönben tanulhatta, s örömmel vehetünk tudomást arról, hogy azon a bejárattal szemközt áll faragott karszék, mely figyelmünket okvetlenül megragadja, oly kezekből származik, melyek az illavai fegyintézetben megtanult mesteriséget most is nagy sikerrel folytatják, s szorgalmas munkájukkal elfeledtetik a foltot, mely egykor rájuk tapadt.

Mint közállapotaink javulásának világos tanujelére, bátran utalhatjuk a közönség figyelmét ezen csarnokra, melynek berendezésével az igazságügy-miniszterium csak elismerést arathat.

Színészeti.

Kézdi-Vásárhely, 1885. május 19.

Várady Ferencz színtársulata folyó hó 17-én kezdé meg előadásait Kézdi-Vásárhelyt az uniókerti színpadon Szigeti József „Csó-

kon szerzett völegény“ című énekes bohózatával. A színpad már előre hirdeté, hogy ez verseny-előadás leend a már eltávozott Homokay- és megjött Várady-társulat között. Ezen verseny hihetőleg nagy közönséget hozott volna össze, ha a zord hideg időjárás gátolólág közbe nem lép; így tehát csak középzsámu közönség jelent meg. Mivel a közönség fel lett híva a két társulat „Csókon szerzett völegény“-e felett ítélni, következőkben mondjuk el véleményünket:

A verseny-előadás lefolyt a nélkül, hogy a Várady-társulat a biztosan remélt győzelmi pálmát elnyerte volna. A „Csókon szerzett völegény“ a Homokay-társulat legsikerültebb előadása volt s az abban előforduló alakok oly ügyesen valának képviselve, hogy ez a verseny igen nehézévé tévé; azonban az igazság érdekében annyit konstatalhatunk, hogy ha nem győzött is a Várady-társulat, de előadása minden tekintetben sikerült s meggyőzött minket arról, hogy a társulat kitűnő erővel rendelkezik s hogy a közönség sok jeles előadást várhat tőlük. Várady Ibolyka hatféle alakjában bő alkalmat nyújtott az ő és elődjé közötti összehasonlításokra. A nélkül, hogy részletekbe bocsátkoznánk, ki kell mondanunk, hogy mint cigány leány feltűnő, mint tót gyermek elérte, de többi alakjaiban csak megközelítette Szilágyi Etelkát; gyönyörű dalaival azonban messze túlhaladta elődjét. Általában Várady Ibolyka mint szép tehetségű, kedves színésznő mutatta be magát, ki szép alakjával, élénk játékaival s kellemes, csengő hangjával első pillanatra megnyeré a közönséget. Szigeti Jenő Csontay Lőrincz szerepében remekelt, a nélkül azonban, hogy tehetséges elődjét, Völgyit, meghaladta volna. A kóbor színész-trupp komikus produkciói határozottan sikerültebbek valának, jóllehet Kóvesi Rípacsa, habár kitűnő volt is, de a Mezeyét utól nem érte; azonban Futakit Hegyi és Nefelejst Nemethi Lenke oly pompás humorral játszták, hogy a közönség alig birt hová lenni széles nagy kedvében. Kovács E. (Irmagi) nagy hatással deklamált s ugyanazon nívauon állott, hol kitűnő előde. Tápié (?) Trauer mintha Hótyárról vette volna a modellt, minden tekintetben ugyanaz volt. Rajz Ödön (Béla) kedves, megnyerő modorával messze túlhaladta elődjét, ugyisint Várady Emma is, ki sok ügyességgel játszta Olgát. A többi kisebb szerepek is jó kezekben valának s az összhátas igen kedvezőnek mondható. Ennyit ezen előadásról. — Még egy pár szavunk van a színpadhoz is. A közönséghez intézett jelentés az önbizalom hangján beszél; azonban nekünk úgy tetszik, hogy az korántsem oly szerény, mint a milyennek magát állítja, legalább ezen kifejezése: „Nem hivatkozom mások gyöngéjére, nem a magam erejére“, tekintve az előzményeket, szerénynek épen nem mondható; aztán meg olyan burkolt vádakra, mint: „A művészet éltetője legfőké a nemes verseny, a kollegialitás s más társunk erkölcsi jogának tiszteletben tartása“, nincs helye a közönséghez intézett jelentésben s az ilyen vádak ép azokra hullanak vissza, kik azokkal másokat akartak sújtani. A sajtó és közönség a tények felett ítélt s az érdemeket szívesen elismeri, de egyik társulat magán-sérelmét magáévá nem teszi s alapos ok nélkül a másikat el nem ítélt; ennélfogva ilyen magán-sérelmeket a közönség elébe vinni s egy másik társulatról oly kicsinylőleg szólni, sem az oly nagyon hangoztatott „szerénység“-gel, sem a „kollegialitás“-sal, sem a „más társaink erkölcsi jogainak tiszteletben tartásával“ össze nem egyeztethető. Szükségesnek tartottuk ezeket az igazság érdekében elmondani.

Ezektől eltekintve, az önbizalom indokolva van, a mennyiben a társulat, ezen egy előadás után is ítélve, igen jól van szervezve s teljesen méltó a közönség pártfogására. A társulat 28 tagot számlál s minden szerepkörben kitűnő erővel rendelkezik; teljes joggal remélhetjük tehát, hogy Várady színtársulata az idén is, mint az elmúlt években, meg fog felelni a közönség müigényeinek s hogy a közönség jövőre sem fogja eddig tanusított jóindulatát s szíves pártfogását megvonni.

Különfélék.

— A kézdívásárhelyi jótékony nőegylet folyó hó 17-én közgyűlést tartott, midőn is egyhangulag elhatározta, hogy 100 frral az erdélyrészi magyar közművelődési egyesület alapítói közé fog lépni. Nőegyletünk ezen ténye által szép bizonyítványt adott nemes gondolkodásáról s honleányi érzelméről. Fogadja ezért a derék egylet a közvélemény teljes elismerését. A közgyűlés érdekesebb pontjait az elnöki megnyitó és titkári jelentés képezik, melyek hű képet nyújtanak az egylet múlt évi működéséről. Jövő számunkban közölni fogjuk mindkettőt. Ezen szám-ból tér szűke miatt maradt ki.

— **Fagy.** A három fagyos szent az idén sem múlt el a nélkül, hogy érzékeny nyomokat ne hagyott volna maga után. Hétfőre virradólag derült, mely fehér lepellet vont a földet. Kézdi-Vásárhely város környékén nem tett nagyobb kárt; a növények gyöngye hajúsait egy kissé lefőrzta, a gyümölcsfák is szenvedtek, de nem nagyon. A szombati jég és vasárnapi fagy után a lég egészen lehűlt s különösen éjszakánként annyira le-száll a hőmérsék, hogy újabb fagyot lehet tartani, annnyival is inkább, hogy Orbán napja, a háromszéki gyümölcsfák ezen veszélyes ellensége, még hátra van. Mint különös ritkaságot, meg kell említenünk, hogy most, midőn Magyarország sokkal melegebb tájairól fagyot s Bécsből hóvihart jelentenek, minálunk, e magasan fekvő hideg tájon, alig szállt a hőmérsék alább, mint a megelőző években ilyen időtájban mindig szokott állani. Elmondhatjuk, hogy időjárásunk az idén merőben rendkívülség volt; hogy jót vagy rosszat fog-e hozni, azt a jövő fogja megmutatni.

— **József főherceget,** a honvédség főparancsnokát, a sátoztáborban elhelyezett tan-zászlóaljak gyakorlatainak megszervezésére június 2-ra várják Maros-Vásárhelyre.

— **Az erdélyrészi magyar kulturegylet 50-es bizottsága** múlt csütörtöki ülésén egyhangulag elfogadta az alapszabályokon a belügy-miniszter által kívánt módosításokat. Az egylet 16 megyére terjeszti ki működését. Állandó sajtóbizottság választott dr. Felméri Lajos elnöke alatt, melynek feladata leend a lapokat az egylet dolgairol naponkint hitelesen tájékoztatni. Tagokul a bizottságba egyelőre beválasztottak dr. Szász Béla, dr. Hegedüs István, dr. Török István, dr. Ferenczy Zoltán, dr. Csernátóni Gyula, Sándor József és Bónis István.

— **Kovács Ferencz** apátplebános, maroskerületi főesperes, áldozó-csütörtökön délelőtt ünnepelte áldozárságának huszonöt éves jubileumát.

A Kis-Lexikon 2-ik füzeté is megjelent; tartalma következetes arányban áll az első füzetével s belőle azt a meggyőződést meríthet, hogy helyes alapon nyugvó életrevaló vállalat állunk szemben. Most már a „Carmen“ szöig terjedőleg az összes anyagnak egy oly jelentékeny részét karolta föl, hogy (mivel még meg nem jelent füzetek tartal-mára soha nem utal, hanem mindent ott tárgyal, a hol legelőször előfordul) sok esetben már is sikerrel használható. A cikkek benne a hazai viszonyokhoz mérten vannak megválogatva és minden, a mi a keresés tárgyát képezheti, megvan benne épen úgy, mint akármelyik terjedelmes nagy lexikonban, röviden, de meglepőleg kielégítően.

Kiváló érdekel kölesönöz a „Magyar Háziaszony“ című közkezdveltségű háztartási, gazdasági és szépirodalmi hetilapnak, hogy most minden számában megjelenik egy olyan cikk, mely az általa kiirt pályázaton pályadíjat vagy dícséretet nyert. Így legújabb 19-dik száma is 16 oldalon „Férfiakról a nőknek“ cím alatt szellemes vezércikket tartalmaz Sikor Margittól, mely a pályázaton a 2-dik díjat nyerte. Nem kevésbé érdekesek többi közleményei: „A nők hivatása.“ — „Kedvencz disznóvényeink gondozási módja.“ Tapasztalat utján szerzett tanácsok a szobapálmák tenyészteséhez Kominek Izabellától. A „Munka után“ című szépirodalmi melléklet tartalma nem kevésbé változatos. „Egy rózsához“ cím alatt csinos költeményt irt bele Polgár Vilma. — „Vidéki élet“ című tárczája Yo-Zsi-tól és „Fejlődő szerelem“ című érdekfeszítő elbeszélés Pongrácz Vilma grófnőtől és a „Vész és viharban“ című angol regény folytatása kifaló szellemi élvezetet nyújtanak, melyeket még szellemes kérdések és feleletek, számréjtvény és megfejtések egészítenek ki.

Megjelent a „Gondűző“ 34. száma szokott változatos tartalmával. Fő mozzanatát az országos kiállítás megnyitásának leírása képezi, Tolnai Lajos avatott tollából. Előttünk fekszenek a fővárosi napilapok, melyek országunk e dicső és magasatos ünnepéről ir-tak, de leplezetlenül kinyilatkoztatjuk, hogy Tolnai Lajos leírását a legtávolabbiól se kö-zelítik meg. Ezt követi veterán-költők, Tóth Endre satírájának II. része: „Szalmadi Pál politikai tanácsai Gelsey Mihályhoz.“ P. Szathmáry Károly, Tolnai Lajos, Margitay Dezső és Maritt E. regényeinek folytatásán kívül Bodnár Zsigmond jó nevű írónk „Az igazi“ című kedves novellájával találkozunk. A boríték divattudósítását, hasznos tudnivalókat, kertészeti csevegést, verseseket, talányokat és talánymegfejtéseket hoz. A „Gondűző“ immár első évfolyamának vége felé közeledik és bátran hangsúlyozhatjuk, hogy egyetlen száma sincsen, mely letért volna a kitzított ösvényről; maga körül gyűjtötte legelső íróinkat, és közleményei, a mellett, hogy szórakoztatnak, emelik a lelket és nemesítik az erkölcsöt. Ajánljuk e kitűnő lapot olvasóinknak, forduljanak a kiadóhoz. Budapest, dob-utca 14, ki szívesen szolgál mutattványssámmal mindenki-nek ingyen és bérmentve.

Közzgazdaság.

Trieszti általános biztosító társaság (Assicurazioni Generali). Lapunk hírdetményi rovatában közöljük ezen 1831-ben alapított, nemcsak legrégibb, hanem egyszerűs mind a legnagyobb biztosító intézetekhez tartozó társaság 1884. évi, immár 53 évi zárszámadását és mérlegét. Az összdi- és illeték-bevétele a most lefolyt évben, az összes biztosítási ágakban, kitett 13.758,097 frr 20 krt, a tőkék kamata fejében pedig bevételeztetett 1.200,518 frr 63 kr. Az 1884-ik évben 42,543 káresetben kifizetett kárösszeg 8,637,596 frr 13 kr, s így a Generali alapítása óta 558,581 káresetben, 178,423,338 frr 51 krnyi kártérítést adott. Az 1.644,965 frr 25 krral kimutatott bő nyereségből első sorban is az ez irányban igen óvatossági alapszabályok intézkedéseinek megfelelőleg, a 816,296 frr 8 krnyi értékpapírnyereség az árfolyam-hullámzások fedezetére alakított tartalékhoz csatoltatott, mely ennek folytán 845,574 frr 93 krral emelkedett; továbbá 300,000 frr az ingatlan tartalékhoz iratott, mely ez által 707,145 frr 65 krra gyarapodott. Habár a jégbiztosítási ág csak 154,244 frr 38 krnyi nyereséget mutatott fel, mégis kerek összegben 200,000 frr fordítottatott jégbiztosítási tartalék alakítására, melynek az a rendeltetése, hogy ezen igen veszélyes biztosítási ágban a rosszabb évek terhesebb vesztesége ellen némi fedezetet nyújtson. A díjtartalék 1.100,200 frr 30 krral szaporodott, úgy, hogy az 1884. évi december 31-én 20,176,592 frr 39 krnyi tekintélyes összeget ért el. Az intézet összes biztosítási alapjai ezek szerint a lefolyt évben 1,974,521 frr 94 krral gyarapodtak és kitesznek részvénytőkékben és készpénztartalékokban 31,490,875 frr 82 krt, mely is, mint azt a közzétett vagyon-kimutatás igazolja, teljesen jó értékekben van elhelyezve. A tartaléktőkék ily busás gyarapítása mellett is, az intézet abban a helyzetben van, hogy a 313 frrtal befizetett részvények után 300 frankot vagyis 120 frr aranyban fizet osztalékul. Az intézet üzletének folytonos haladását és tartós fejlődését nagy mértékben elősegíti a már birt biztosító állag. Az elemi biztosítási ágban jövő években esedékes díjkötelezvények 21,066,641 frr 33 krra mennek, az életbiztosítási ágban pedig 1884 évi december 31-én 83.174,458 frr 78 krnyi tőke volt biztosítva.

Szerkesztői izenetek.

Prókátor. A „Nefelejst“-et megkaptuk s sajnáljuk, hogy oly sorban részesült; de hiába, sorát senki el nem kerülheti! Szívesen átvőzlet! Is. Kérjük jövőre is szíves értesítéseit. Üdvözlölk.

Felelős szerkesztők:

Uj. Dobay János.

Sprencz György.

Kiadó tulajdonos:

Szabó Albert.

Nyílt tér.*)

Köszönetnyilvánítás.

Ugynevezett nyul-ajk-farkastorku szájjal jöttem a világra, mely nagyon visszatartott volt.

Most, midőn 22 éves vagyok, biztatások után, előre borzadva a fájdalomtól, a legna-

*) Ezen rovat alatt megjelent közleményekért felelősséget nem vállal a szerk.

